

Складні прикметники в сучасній українській літературній мові: орфографічний і лексикографічний аспекти

Збірник наукових праць «Лексикографічний бюлетень», 2022, 33

УДК 811.161.2'374:82-95

КОЗИРЄВА З. Г., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики, Інститут української мови НАН України
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001
e-mail: zinaidakozyreva@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6880-3067>

Рубрика: Лексикологія, фразеологія і лексикографія: теорія та практика
Мова статті: українська

Анотація

Предмет дослідження – орфографія як один з різновидів мовної норми. Констатовано динаміку орфографічної норми. Проаналізовано норми, що регламентують написання складних прикметників, викладені в Українському правописі» 2019 року. Зроблено спробу виявити причини вибіркості застосування сформульованих правил та проаналізувати у сучасних словниках кодифікацію складних прикметників. Питання правопису складних прикметників є одним з найбільш суперечливих і актуальних. Припущено, що орфографічна неузгодженість написання разом / з дефісом складних прикметників зумовлена неодноразовою перекодифікацією окремих слів, зареєстрованих в академічних орфографічних словниках. Відзначено, що варіанти в орфографії окремих слів можуть спростити письмо, але призведуть до розхитування норми. Виявлено випадки невідповідності між кодифікацією й узуальною нормою. На підставі виявлених тенденцій в орфографічному оформленні складних утворень вироблено рекомендації щодо кодифікації складних прикметників та внесення доповнень до правил чинного правопису.

Ключові слова: орфографічна норма, кодифікація, правила орфографії, складні прикметники, орфографічна варіативність, узуальна норма.

Джерела

Орф-75 – Орфографічний словник української мови / Уклад. С. І. Головащук, Т. В. Зайцева, І. С. Назарова, М. М. Пешак, В. М. Русанівський. Київ, 1975.

Орф-2009 – Український орфографічний словник / Уклад. В. В. Чумак, І. В. Шевченко, Л. Л. Шевченко, Г. М. Ярун. Вид. 9-те. Київ, 2009.

Орф-94 – Орфографічний словник української мови / Уклад. С.І. Головащук, М. М. Пешак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ, 1994.

СМТО – Словник мови творчих особистостей України другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Київ: Інститут української мови НАН України, 2022. 787 с. (електронне видання)

СУМ – Словник української мови: В 11 т. Київ, 1970 – 1980.

СУМД – Словник української мови в 11 томах. Додатковий том: у 2-х кн. Кн. 1. А – Л. LXVIII+556 с. Кн. 2. М – Я. 576 с. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017.

УП-1993 – Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні: Інститут української мови – 4-те вид., випр. й доп. К.: Наук. думка, 1993. – 240 с.

УП-2019 – Український правопис. Київ: Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2019. 392 с.

Література

Бурячок А.А. Орфографія // Українська мова: Енциклопедія – Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 453–464.

Городенська К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови // Українська термінологія і сучасність. Київ, 2009. Вип. VIII. С. 3 – 9.

Грищенко А. П. Прикметник в українській мові. Київ: Наукова думка, 1978. 205 с.

Карпіловська Є. А. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій // Українська мова. 2007. № 1. С. 24 – 36; 2008. № 4. С. 3 – 15.

Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П., Романюк Ю. В. Формально-семантична стратифікація та функціонально-стильова диференціація в українській мові початку ХХІ ст. // Українська мова, 2021. № 4. С. 24 – 48.

Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ: Наукова думка, 1984. 728 с.

Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.

Коца Р.О. Складні прикметники у давньоукраїнській мові: семантика і структура // Українська мова. 2016. № 2. С. 125 – 135.

Русанівський В. М. Історія української літературної мови / В. М. Русанівський. Київ: АртЕк, 2002. 424 с.

Симоненко Л. О. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства // Українська термінологія і сучасність. Київ, 2009. Вип. VIII. С. 9 – 15.